

УДК 338.43:005.35

Лункіна Т.І.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів і кредиту
Миколаївського національного аграрного університету**СОЦІАЛІЗАЦІЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**

У статті досліджено вплив соціальних факторів на розвиток аграрного сектора економіки. Обґрунтовано, що на ефективний розвиток трудового потенціалу сільського населення в Україні впливають соціально-економічні чинники. Доведено, що держава повинна посилити соціальну функцію в аграрній сфері через обґрунтовану оплату праці і соціальні гарантії та забезпечити зацікавленість працівників і роботодавців в покращенні соціально-трудових відносин.

Ключові слова: соціалізація, аграрний сектор, особистість, працівник, зайнятість, безробіття, оплата праці, соціальна інфраструктура.

Лункіна Т.И. СОЦИАЛИЗАЦИЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

В статье исследовано влияние социальных факторов на развитие аграрного сектора экономики. Обосновано, что на эффективное развитие трудового потенциала сельского населения в Украине влияют социально-экономические факторы. Доказано, что государство должно усилить социальную функцию в аграрной сфере через обоснованную оплату труда и социальные гарантии и обеспечить заинтересованность работников и работодателей в улучшении социально-трудовых отношений.

Ключевые слова: социализация, аграрный сектор, личность, работник, занятость, безработица, оплата труда, социальная инфраструктура.

Lunkina T.I. SOCIALIZATION OF UKRAINIAN ECONOMIC AGRARIAN SECTOR

This article investigates the influence of social factors on the development of Ukrainian agricultural sector. It was grounded that the efficient development of the employment potential of Ukrainian rural areas is impacted by social and economic factors. It was proved that the authorities should strengthen governmental social function, with the help of reasonable remuneration and social security to ensure the interests of workers and employers improving their industrial relations.

Keywords: socialization, agrarian sector, individual, employment, unemployment, wages, social infrastructure.

Постановка проблеми. Термін «соціалізація» виокремився з політекономії як наука про людину, де спочатку означав «усуспільнення». Американський соціолог Гіддінгс у 1887 році в книзі «Теорія соціалізації» вперше використав його в значенні стосовно людини – «розвиток соціальної природи або характеру індивіда, підготовка людського матеріалу до соціального життя». До середини ХХ ст. соціалізація перетворилася на самостійну сферу досліджень. Аналіз численних концепцій соціалізації показує, що усі вони тяжіють до одного з двох підходів, що розходяться між собою в розумінні ролі самої людини в процесі соціалізації.

Соціалізація (від латів. *socialis* – громадський) – процес привласнення людиною соціального виробленого досвіду, передусім системи соціальних ролей. В процесі соціалізації відбувається формування таких індивідуальних утворень, як особа і самосвідомість. У рамках цього процесу здійснюється засвоєння соціальних норм, умінь, стереотипів, соціальних установок, прийнятих в суспільстві форм поведінки і спілкування, варіантів життєвого стилю [3].

Фактори соціалізації: мегафактори (космос, земля), макрофактори (країна, суспільство, держава), мезофактори (регіон, населення, належність до ЗМІ (радіо, телебачення,) належність до відповідних субкультур), мікрофактори (мікросоціум – однодумці, працівники, державні та приватні підприємства, організації, сім'я).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом багатьох років вітчизняні науковці досліджують вплив соціальних факторів на аграрний сектор України. Значний внесок у своїх працях досягли такі науковці, як: П. Т. Саблук, В. Г. Андрійчук, І. І. Лукінов, О. М. Шпичак, В. В. Юрчишин та інші. Хоча тема статті є ґрунтовно досліджена, проте вона потребує більш досконалішого вивчення на регіональному рівні і в цілому в Україні.

Постановка завдання. Метою статті є проведення аналізу стосовно соціалізації в аграрному секторі економіки України та наведення основних проблем, які існують в даній сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особиста зацікавленість працівника в результатах своєї праці залежить від матеріальних і культурно-побутових благ та послуг, які вони можуть принести, а також від умов праці й відпочинку на робочому місці, умов і можливостей використання свого робочого часу, можливості проявити свої творчі здібності, від фізичних та духовних сил, інтелектуального зростання кожної конкретної особи. Тому не дивно, що людина обирає для себе найбільш сприятливі і позитивні умови праці.

На ефективний розвиток трудового потенціалу сільського населення в Україні, в першу чергу, впливають соціально-економічні чинники: система освіти та зайнятості населення; перепідготовка кадрів, особливості виробничо-господарського механізму; психологічний клімат, розвиток соціальної інфраструктури (густота населених пунктів, житлові умови, рівень забезпеченості дитячими дошкільними закладами, закладами охорони здоров'я, відпочинку) тощо.

На жаль, останнім часом в українських селах спостерігається погіршення демографічної ситуації, яке призвело до обезлюднення сіл, а ріст безробіття викликав активну міграцію, переважно молодих людей, у міста та за кордон. За таких умов руйнація соціальної сфери, втрата колись діючих інтенсивних та індустріальних технологій, знищення матеріально-технічної бази значно змінили психологію сучасних мешканців села, призвели до бідності й жебрацтва. Рівень оплати праці у працівників сільського господарства залишається одним з найнижчих, порівняно з іншими видами економічної діяльності. Так, у 2013 році в Україні середньомісячна заробітна плата

штатних працівників у сільському господарстві становила 2 339 грн., що на чверть менше, ніж в середньому по Україні, на 35% менше, ніж у діяльності транспорту та у промисловості, та майже у 3 рази – ніж у фінансовій діяльності [1].

Сучасні відносини між роботодавцем і найманим працівником в Україні характеризуються слабкою правовою захищеністю останнього, а також неспроможністю роботодавця у повній мірі забезпечити наступні процеси: кар'єрний ріст працівників, належні умови праці, оплати та відпочинку, забезпечення високих стандартів безпеки й охорони праці, здоров'я тощо. Відтак, значна кількість населення вважає роботу в сільському господарстві неprestижною й такою, що не сприяє кар'єрному росту. Це пояснюється тим, що працівники сільськогосподарських підприємств через відсутність коштів у підприємстві чи власних коштів мають дещо обмежену змогу одержувати необхідну професійну підготовку, а також підвищувати кваліфікацію за місцем роботи.

За даними Державної служби статистики України, у 2013 році мали статус зареєстрованого безробітного 615,5 тис. осіб з числа сільських мешканців (або 40% всіх безробітних на обліку), що на 10,9% більше, ніж у 2012 році. У більшості регіонів України серед зареєстрованих безробітних кожен другий – мешканець сільської місцевості, зокрема у Чернівецькій та Вінницькій областях – понад 60%. Станом на 1 січня 2014 року статус зареєстрованого безробітного мали 208,5 тис. осіб з числа сільських мешканців. У той же час для працівників сільського господарства існувало лише 2,3 тис. вакансій. Якщо в середньому по країні на одне вільне робоче місце претендували 10 осіб, то серед працівників сільського господарства – 53 особи (табл. 1) [1].

Як бачимо, з наведених даних Таблиці 1 найбільший дефіцит вакансій у 2013 році припадає на такі професії у сільській місцевості: тракторист-машиніст сільськогосподарського виробництва (15736 одиниць), тракторист (14 158 одиниць). На жаль, по жодній із наведених професій не спостерігається дефіциту кадрів.

Щодо кількості безробітних зареєстрованих у сільській місцевості протягом 2000-2013 рр. (рис. 1), то найбільша кількість безробітних спостерігається у 2005 році (566,8 тис. осіб), а найменша у 2000 році (286,8 тис. осіб). Порівнюючи 2013 рік з 2000 роком, то кількість безробітних у сільській місцевості в Україні у 2013 році приблизно збільшилася на 111,0 тис. осіб (38,7%).

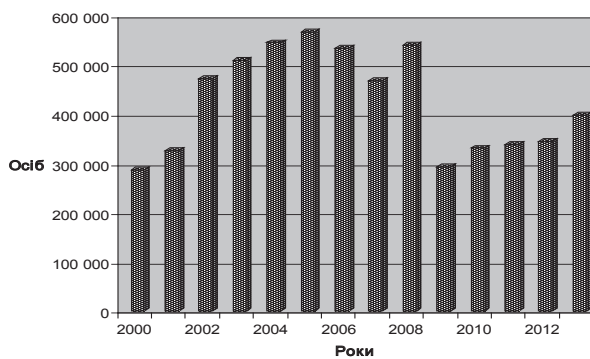

Рис. 1. Кількість мешканців у сільській місцевості в Україні, які мали статус безробітного у 2000-2013 рр., осіб

Джерело: [1]

Таблиця 1
Приклади професій, на які є попит на робочу силу у сільській місцевості в Україні, 2013 рік

Приклад професій	Кількість вакансій, одиниць	Чисельність безробітних, осіб	Навантаження на 1 вільне робоче місце	Дефіцит вакансій (-); дефіцит кадрів (+), одиниць
виноградар	224	2 267	10	-2 043
тракторист	221	14 379	65	-14 158
тракторист-машиніст сільськогосподарського виробництва	114	15 850	139	-15 736
озеленювач	57	443	8	-386
дояр	29	1 101	38	-1 072
садівник	28	189	7	-161
тваринник	27	906	34	-879
робітник з догляду за тваринами	24	890	37	-866
свинар	23	575	25	-552
птахівник	18	509	28	-491
робітник з комплексного обслуговування сільськогосподарського виробництва	16	4 371	273	-4 355
оператор машинного доїння	16	360	23	-344
робітник фермерського господарства	16	2 361	148	-2 345
овочівник	13	1 333	103	-1 320
робітник на низькокваліфікованих ручних роботах у сільському господарстві	8	1 105	138	-1 097
оператор інкубаторно-птаховивної станції	7	328	47	-321
оператор птахофабрик та механізованих ферм	6	83	14	-77
оператор свинарських комплексів і механізованих ферм	5	107	21	-102
налагоджувальник сільськогосподарських машин та тракторів	4	21	5	-17
бджоляр	2	157	79	-155
плодоовочівник	1	416	416	-415

Джерело: [1]

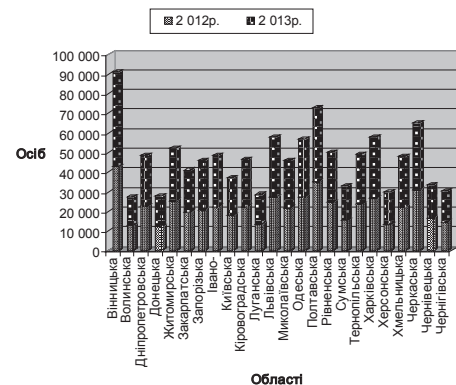

Рис. 2. Кількість зареєстрованих безробітних, які проживають у сільській місцевості в розрізі областей протягом 2012-2013 рр., осіб

Джерело: [1]

У розвинутих країнах частка населення, зайнятого в індустріальних галузях господарства, коливається від 35 до 40%, а частка працюючих в сільському господарстві і суміжних галузях постійно зменшується (5-20%). У той же час кількість зайнятих у невиробничій сфері, особливо у торгівельно-фінансовій, банківській та управлінській діяльності сягає 50%, а в країнах великої сімки – 70% [2].

З наведених даних рис. 2 можна зробити висновок, що найбільша кількість безробітних у сільській місцевості спостерігається у Вінницькій, Полтавській та Черкаській областях, а найменша – у Волинській, Донецькій, Чернігівській областях.

Тому для підтримки ефективності виробництва сільськогосподарської продукції в аграрному секторі необхідно призупинити процес деградації та інтеграції сільського населення.

Основні напрямки державної кадрової політики в АПК України:

1) забезпечення професійної підготовки кадрів для сільського господарства;

2) забезпечення можливостей для професійної перепідготовки і підвищення кваліфікації персоналу підприємств АПК;

3) вдосконалення соціальних механізмів професіоналізації кадрів АПК та інші.

Професіоналізація – явище, що передбачає з'єднання особового (самореалізація особи, кар'єра) і соціально-економічного аспектів (придбання людиною соціально вагомої професії, працевлаштування на основі обраної професії, вдосконалення професійної майстерності, поява професійної культури, соціальне схвалення професії, відповідна матеріальна винагорода і соціальна захищеність).

Наприклад, у Франції початкова підготовка сільськогосподарських виробників та дипломованих сільськогосподарських технологів знаходиться під відповідальністю й фінансуванням держави. Система підвищення кваліфікації фінансується в осно-

вному громадською владою і професійними сільськогосподарськими організаціями, для чого створений спеціальний Фонд забезпечення освіти працівників сільського господарства (FAFEA). Держава також вносить свій вклад у неперервне підвищення кваліфікації аграрних працівників шляхом субсидій (1/3 від загальної суми ресурсів FAFEA), участі у фінансуванні через спеціальний фонд, а також завдяки законодавчим актам, що діють у цій сфері [4].

Висновки з проведеного дослідження. Для підвищення соціально-економічного розвитку в аграрному секторі держава повинна посилити соціальну функцію через обґрунтовану оплату праці і соціальні гарантії та забезпечити зацікавленість працівників і роботодавців в покращенні соціально-трудових відносин, що є важливим чинником мотивації, вирішити питання транспортного зв'язку сільської місцевості з містом, забезпечити впровадження на державному рівні гарантованого робочого місця в аграрному секторі із забезпеченням рівня середньої заробітної плати у відповідному регіоні.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dcz.gov.ua/control/uk/statdatacatalog/list>. Дата останнього доступу : 23.06.2014.
2. Зайнятість населення в сільському, лісовому, рибному та індустріальних галузях господарства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrmap.su/uk-g11/93.html>. Дата останнього доступу : 20.06.2014.
3. Национальная энциклопедическая служба [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://vocabulary.ru/dictionary/7/word/socializacija#b_5. Дата последнего доступа : 24.06.2014.
4. Проблеми сталого розвитку агропромислового комплексу та сільського господарства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://5ka.at.ua/load/silске_gospodarstvo/problemi_stalogo_rozvitku_agropromislovogo_kompleksu_ta_silskogo_gospodarstva_ukrajini. Дата останнього доступу : 22.06.2014.